

ԵՐԱԺՇՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
(Համառոտ ակնարկ)

Բանալի բառեր՝ Երաժշտական գրադարան, գրադարանի հավաքածու, գրադարանի պատմություն:

Keywords. Music library, library collection, library history.

Անցած դարի 60-ական թվականները հայկական երաժշտական մշակույթի բուռն զարգացման տարիներ էին: Ստեղծագործողների մի աստղաբույլ կար, ովքեր իրենց գործունեությամբ մնայուն արժեքներ էին ստեղծում և հայկական երաժշտարվեստի փառքը տարածում նախկին Խորհրդային Միությունում և նրա սահմաններից դուրս: Լայնորեն հայտնի էին Առնո Բաբաջանյանի, Էդվարդ Միրզոյանի Ալեքսանդր Հարությունյանի, Ղազարոս Սարյանի, Ադամ Խուդոյանի, Էդգար Հովհաննիսյանի և ուրիշների անունները:

Հանրապետությունում գործում էին բարձրագույն (Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիա) և միջնակարգ մասնագիտական երաժշտական ուսումնարաններ և արվեստի դպրոցներ, մշակույթի պալատներին և տներին կից երաժշտական խմբեր և խմբակներ:

Բնականաբար, այս պայմաններում հասարակական պահանջ էր առաջացել ստեղծել երաժշտական մասնագիտական գրադարան, որով նպաստավոր պայմաններ կստեղծվեին երաժշտական գիտելիքների ստացման և խորացման համար:

Հայաստանի Խորհրդային կառավարության որոշմամբ 1967 թ. հունվարից Ալ. Սպենդիարյանի անվան երաժշտական դպրոցի շենքում (Չայկովսկի 27) սկսեց գործել Հանրապետական երաժշտական գրադարանը: Լինելով Մշակույթի նախարարության ենթակայության ներքո՝ գրադարանի հավաքածուները սկսեցին ձևավորվել ու զարգանալ ոչ միայն հայ, այլև ռուս և օտարազգի երաժշտական ստեղծագործությունների համալրման հիմքի վրա: Գրադարանի համալրման, հավաքածուի ձևավորման գործում, նոտաներից և երաժշտական ստեղծագործություններից բացի, ուշադրություն էր դարձվում արվեստի, բառարանային և հանրագիտարանային հրատարակությունների ձեռքբերմանը: Առանձնակի ուշադրություն էր դարձվում ծայնապնակներին, ձայներիզներին:

Հանրապետական երաժշտական գրադարանը Ալ. Սպենդիարյանի անվան երաժշտական դպրոցում գործել է մինչև 1980 թ. սեպտեմբերը: Այնուհետև գրադարանը տեղափոխվել է Տիգրան Մեծ փողոցի N53 բազմահարկ շենքի առաջին հարկի 265 քմ. մակերեսով տարածք: 1980 թ. գրադարանի հավաքածուն կազմում էր ավելի քան 110 հազար հաշվառային միավոր:

2003 թ. Հանրապետական երաժշտական գրադարանը անվանափոխվել է «Երաժշտագիտական գրադարան» ՊՈԱԿ-ի:

ՀՀ կառավարության 2016 թ. նոյեմբերի 24-ի N1204-Ն որոշմամբ «Երաժշտագիտական գրադարան» ՊՈԱԿ-ը վերակազմակերպվելով միացել է «Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտ» ՊՈԱԿ-ին: Կառավարության այդ որոշմամբ սահմանվել է, որ «Երաժշտագիտական գրադարան» ՊՈԱԿ-ի իրավահաջորդը «Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտն» է, և վերջինիս են անցնում միացված իրավաբանական անձի իրավունքներն ու պարտականությունները՝ փոխանցման ակտին համապատասխան:

Այսպիսով, գրադարանը Տիգրան Մեծ փողոցի N53 շենքում գործել է մինչև 2017 թ. փետրվարի 17-ը, այնուհետև տեղափոխվել է «Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտ» ՊՈԱԿ-ի շենք, Արշակունյանց 28 հասցեով:

Գրադարանի բաժինները

Իր գործունեության ընթացքում գրադարանը, որոշ փոփոխություններով հանդերձ, հիմնականում ունեցել է հետևյալ բաժինները.

- Համալրման և մշակման
- Հավաքածուի կազմակերպման, օգտագործման և պահպանման
- Սպասարկման
- Ձայնունկնդրման
- Հանրության հետ կապերի և տեղեկատու մատենագիտության:

Բաժինների գործունեությունը սերտորեն փոխկապակցված է եղել: Համակարգումը հիմնականում իրականացվել է գրադարանի տնօրենի կողմից:

Գրադարանի հավաքածուի ձևավորումը և կազմը

2017 թ., մինչև վերակազմավորվելը, գրադարանի հավաքածուն կազմել է ավելի քան 237 հազար հաշվառային միավոր: Այդ ամբողջական հավաքածուն մուտքագրված է 122 գրանցամատյանում, որից 114-ում գրանցված են նոտաները և գրքերը, իսկ 8-ում՝ Ձայնադարանի հավաքածուն:

Ըստ գրանցամատյանների՝ նոտաները և գրքերը կազմում են 221804 հաշվառային միավոր, իսկ ձայնադարանի հավաքածուն՝ 15281 միավոր, որից 13493-ը ձայնապնակներ են, իսկ 1788-ը՝ այլ կրիչներ, լազերային պնակիտներ, ձայներիզ և տեսաերիզ: Գրադարանում պահպանվում են հայ և օտարերկրյա կոմպոզիտորների ստեղծագործություններ՝ սկսած 17-րդ դարից: Հավաքածուի մեջ նշանակալի են դաշնամուրային, վոկալ, լարային, փողային, նվագախմբային, օպերային կլավիրներ, պարտիտուրներ և այլ բնագավառների վերաբերյալ գրականություն, թերթեր, հանդեսներ և այլն:

Տասնամյակների ընթացքում գրադարանը հիմնականում համալրվել է պետական միջոցներով: Անցած դարի 90-ական թվականներին և 21-րդ դարի առաջին և երկրորդ տասնամյակներում գրադարանի համալրմանը իրենց նպաստն են բերել նաև անհատները, կազմակերպությունները և՛ Հայաստանից, և՛ այլ երկրներից:

Հավաքածուն հարստացել է բազմաթիվ անուններով և կազմում է շուրջ 45 հազար: Որպես մասնագիտական գրադարան՝ այն եզակի տեղ է գրավում մեր հանրապետությունում: Հավաքածուում կան մեծանուն կոմպոզիտորներ Արամ Խաչատրյանի, Էդվարդ Միրզոյանի, Ալեքսանդր Հարությունյանի, Հարո Ստեփանյանի և մշակույթի ու արվեստի նշանավոր գործիչների ինքնագրերով հրատարակություններ:

2017-2018 թթ. հավաքածուի վերահաշվառման և «Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտ» ՊՈԱԿ-ի հետ վերակազմակերպման ընթացքում ծավալուն աշխատանքներ տարվեցին հավաքածուն բազմօրինակներից առանձնացնելու, ոչ մասնագիտական և բազմօրինակ գրականությունը Հայաստանի ազգային գրադարան տեղափոխելու և հավաքածուի բացակա միավորները արձանագրելու ուղղությամբ:

Արդյունքում, 88861 միավորը գտնվում է Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտում, որից 4656-ը ձայնադարանի միավորներ են, իսկ 98047-ը՝ Հայաստանի ազգային գրադարանում, որից 10570-ը ձայնադարանի միավորներն են: Անհրաժեշտ ենք համարում նշել, որ գրադարանի հավաքածուի ամբողջական ստուգում-վերահաշվարկում մինչև Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտի հետ վերակազմավորվելը չի կատարվել: Եղել են հավաքածուի որոշ բաժինների, երբեմն նաև առանձին հրատարակությունների ստուգումներ, որոնք կրել են մասնակի բնույթ:

Գրացուցակները և քարտարանները

Գրադարանի ամբողջական հավաքածուի տեղեկատվական արտացոլումը ներկայացված են գրացուցակների և քարտարանների միջոցով: Ե՛վ նոտային գրականության հավաքածուն, ինչպես նաև բաժնային գրականությունը, և՛ ձայնադարանի հավաքածուն ունեն այբբենական, կարգային, վերնագրային գրացուցակներ՝ հայերեն, ռուսերեն և օտար լեզուներով:

Նշանակալի է նաև քարտարանների բովանդակային բազմազանությունը: Այսպես, երգերի վերնագրերի քարտարան, բանաստեղծների ստեղծագործությունների հիման վրա գրված երգերի քարտարան, ըստ կատարողների, դիրիժորների, գեղարվեստական ղեկավարների, համույթների, մանկական ստեղծագործությունների, ըստ տարբեր երկրների երաժշտության և այլն:

Հավաքածուն ներկայացված է գրադարանային-մատենագիտական դասակարգմամբ:

Սպասարկումը

Գրադարանի հավաքածուների սպասարկումը կատարվել է գրադարանի ներսում և գրադարանից դուրս՝ բաժնույթների կիրառմամբ: Տարեկան գրադարանի հավաքածուներից օգտվել են շուրջ 5,5-6 հազար ընթերցող: Նրանք հիմնականում Կոնսերվատորիայի, երաժշտական քոլեջների, դպրոցների սովորողներ են, երաժշտության ուսուցիչներ, դասախոսներ, կոմպոզիտորներ, երաժշտագետներ և հասարակության տարբեր խմբերի ներկայացուցիչներ: Տացքը կազմել է տարեկան 260-280 հազար:

Ընթերցողներին երբեմն սպասարկել են նաև միջգրադարանային բաժնույթի միջոցով, եթե պահանջվող նոտան կամ գիրքը գրադարանում չի եղել:

Ակտիվ է եղել միջոցառումների կազմակերպումը, որին ներգրավված են եղել հանրապետության նշանավոր կոմպոզիտորներ, երաժշտագետներ և տարբեր գործիքների վրա նվագողներ:

Մատենագիտական աշխատանքներ

Գրադարանում կատարվել են որոշակի մատենագիտական աշխատանքներ, կազմվել են թեմատիկ քարտարաններ, եղել են մատենագիտական հրատարակություններ: Այսպես, «Ղազարոս Սարյան: Կենսամատենագիտություն» /Եր., 1999 թ./ և «Հայ երաժշտական գիրքը և նոտաները 1664-1950 թվականներին» /Եր., 2014 թ./ մատենագիտական աշխատանքները:

Վերջին տարիներին կազմվել են մի քանի մատենագիտություններ, որոնք ֆինանսական դժվարությունների պատճառով չեն հրատարակվել: Մատենագիտական աշխատանքների ծավալումը նպաստել է ընթերցողների բազմաբնույթ պահանջների արդյունավետ բավարարմանը:

Նվիրատուները

Գրադարանի հավաքածուների հարստացմանը նպաստել են բազմաթիվ կոմպոզիտորներ, երաժշտագետներ, անհատ կատարողներ, կազմակերպություններ և հաստատություններ: Գրադարանն ունի «Նվիրատուների քարտարան», որոնցից են՝ Էդվարդ Միրզոյան, Հարո Ստեփանյան, Գեղունի Զթյան, Մեդեա Աբրահամյան, Ալինա Փախլանյան, Արամ Սաթյան, Արաքսի Սարյան, Հայաստանում Ռուսաստանի Դաշնության դեսպանատուն, Հայաստանում ԱՄՆ-ի դեսպանատուն, Արեգ Լուսինյան, Դանիել Երաժիշտ և էլի շատ-շատեր:

Ներկա վիճակը և կատարված աշխատանքները

Ինչպես վեր նշեցինք, Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտի հետ վերակազմավորվելուց հետո հավաքածուի հետ տարվող աշխատանքները նոր թափ են ստացել, հատկապես բազմօրինակների առանձնացման, հիվանդ միավորների բացահայտման և համապատասխան ցուցակների կազմման, հավաքածուի և գրացուցակների ու գրանցամատյանների համեմատման, միավորների գրադարանային տեղակայման ուղղությամբ:

Թանգարանի տնօրինությունը ուշադրության կենտրոնում է պահում գրադարանի խնդիրների լուծումը: Հատկապես պետք է նշել, որ ծայնադարանի ծայնապնակները թվայանցվում են և առաջիկայում հայերեն միավորների հետ կապված ընթերցողները ականատես կլինեն նոր իրողությունների:

Դանդաղորեն, բայց ակտիվանում է գրադարանից օգտվողների դրական վերաբերմունքը, քանի որ գրադարանի նոր շենք տեղափոխվելը կարծես դժվարություններ է ստեղծել նոր իրողությունները ընդունելու կապակցությամբ: Այդուհանդերձ, դա հաղթահարելի է, քանի որ նաև նորմալ պայմաններ են ստեղծված և՛ ձմեռվա, և՛ ամառվա համար:

Գրադարանում կատարված փոփոխություններն առաջիկայում ավելի ակնհայտ կդառնան: